

Jan Rap en z'n maat

Zie p. 327-330 voor eerdere publicaties
van Yvonne Keuls

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers*
via www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Yvonne Keuls

Jan Rap en z'n maat

Ambo|Anthos
Amsterdam

Dertigste druk 2021

ISBN 978 90 263 5785 5

© 1987 Yvonne Keuls/Scenario Drama Producties

Omslagontwerp Margo Togni

Illustraties binnenwerk Claudette

Foto auteur © Jacqueline de Haas

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Gemma

*Voor Margriet,
gestorven 6.9.1975,
omdat ik haar niet meer kan bedanken.*

Alle gebeurtenissen die in dit boek worden beschreven, hebben zich in werkelijkheid voorgedaan. Van de personen die er een rol in spelen, zijn de namen veranderd; hun achtergronden en karakteristieke bijzonderheden zijn verder zo gewijzigd dat geen van de figuren nog gelijkenis – tenzij een toevallige – vertoont met degenen die ik tijdens mijn werk in het opvanghuis voor jongeren heb leren kennen.

Y.K.

Mijn verhaal is geen documentaire, maar is gebaseerd op ware gebeurtenissen die zich hebben afgespeeld in een Opvanghuis en daarbuiten, in mijn naaste omgeving.

Uit de vele kinderen, die in de afgelopen zeven jaren mijn pad kruisten, heb ik er 21 'gecreëerd', die elkaar in werkelijkheid nooit ontmoet hebben, maar die ik voor de vorm van mijn verhaal bij elkaar geplaatst heb. Ieder kind is een 'samenstelling' geworden, heeft een volkomen willekeurige naam gekregen.

Ik hoop dat de lezer zichzelf zal kunnen herkennen in ieder kind, dat hij kan zeggen: 'dat ben ik', of: 'dat had ik kunnen zijn als mijn omstandigheden ook zo waren.' Pas dan zal ik kunnen bereiken wat ik beoog: aandacht, liefde en zorg voor alle kinderen die zich in onze maatschappij verloren voelen.

Zelf heb ik bij het overlezen van mijn verhaal met een schok geconstateerd: 'Ik ben Gemma, ik ben Klaasje, ik ben Derek, ik ben Lenny enzovoort.' Bij de stafleden dacht ik: 'Ik had allen kunnen zijn, behalve Klaas, want hij is mijn geweten...'

Y.K.

I DECEMBER

Mijn kamer moet ik delen met Rem en Ruud. We wisselen elkaar af in dienst, zodat we er nooit samen zijn. We hebben alle drie ons eigen bureau en een eigen afdeling voor paperassen. Er staat één bed, de gordijnen zijn grijs, er ligt geen kleed op de grond en de dingen die ik van thuis heb meegebracht om wat sfeer te krijgen, blijken hier hun waarde te verliezen. We zijn met dertien 'man' en we hebben één maand met elkaar gepraat en plannen gemaakt. We hebben het pand ingericht en bedelbrieven verzonden. Over één ding waren we het eens: lang praten konden we niet, nog in december wilden we 'open', want juist in die maand was een opvanghuis voor jongeren noodzakelijk. We wilden onderdak bieden aan jonge mensen die het om welke reden dan ook moeilijk hadden: daklozen die gevlucht waren uit een kindertehuis, die met de politie te maken hadden, verslaafden aan alcohol en drugs, of kinderen die gewoon waren weggelopen van huis. Wij wilden ze opvangen en verder helpen.

Het pand biedt ruimte genoeg maar is erg ongezellig. Beneden is een grote huiskamer, waarin gegeten en gezeten kan worden, een keuken, een vergaderkamer, een receptie en een stafkaamers. Boven zijn de slaapkamers – twintig hokjes op een rij –, de doucheruimtes en nog twee

kamers voor de staf. In één daarvan zit ik.

Zojuist heb ik een slordig velletje papier bekeken, dat kennelijk in grote haast beschreven is. Er staan alle gegevens op van een jongen die Joop heet. Over een week zal hij ontslagen worden uit een ziekenhuis, maar hij kan nergens naartoe.

Joop: 22 jaar, tweede zelfmoordpoging na diverse mislukte pleeggezinnen. Heeft uit laatste poging een verlamde rechterarm overgehouden. Geen vrienden. Contact met familieleden niet gewenst. Kan hij bij jullie terecht?

Ik staar op het briefje en uit pure onmacht begin ik de lettertekens te tellen: 183 lettertekens, 46 chromosomen, 24 ribben, 10 vingers, 10 tenen, geen vrienden, 2 benen, 2 armen. Eén daarvan is verlamd. Dat is Joop. Ik ga hem eerst maar eens opzoeken.

2 DECEMBER

Om tien uur vanmorgen kwam Janneke bij ons. Met dichtgeslagen ogen, een bloedneus en een dikke lip. Ze wilde in geen geval blijven, alleen maar op adem komen. Ik bracht haar naar een kamer, waar ze haar tas neerzette en met haar jas aan in bed kroop. Praten wilde ze niet, wél eten. Met haar hoofd onder de dekens en naar de muur gekeerd at ze drie boterhammen op. Daarna draaide ze zich even naar mij, vroeg: 'Het is hier toch echt veilig, hè?' en keerde zich na mijn bevestiging terug naar de muur. Ik zei haar dat ze de deur op slot kon doen als ze dat wilde, maar ze reageerde niet. Toen ik de kamer uitging, hoorde ik dat ze opstond en naar de deur liep. Ze draaide hem op slot.

In de middag kwam ze naar beneden. Ze had haar jas

nog aan, de zwelling in haar gezicht was iets minder geworden. 'Heb je een kam?' vroeg ze me. We zijn op alles berekend, maar een kam was nergens te vinden in huis. 'Ach, laat maar zitten ook,' zei ze, 'ik zie er toch uit als een gek... Wie b en je eigenlijk, als ik vragen mag?'

'Ik ben Yvonne,' zei ik, 'maar we hebben al kennisgemaakt.'

Ze keek me taxerend aan. 'Was jij dat dan, vanmorgen, toen ik binnenkwam?'

'Ja,' zei ik.

'Verdomd geschikt dat je niet meteen begon te vragen... Zeg, hebben ze mijn hond hier soms gebracht?'

'Nee, zouden ze dat dan doen?'

'Het is goddomme mijn hond, en ze zouden hem brengen.'

'Misschien doen ze dat nog wel.'

Ze lachte scherp en smalend. 'Denk je dat? Nee, ik zal hem moeten halen.'

'Als je zegt waar hij zit, kunnen wij hem wel halen.'

'Zijn jullie dan van het Leger des Heils?'

'Nee. Hebben ze je niet gezegd wie wij zijn?'

'Ja, stelletje idioten. Als je maar niet denkt dat ik hier blijf.'

'De deur staat open, je kan zo gaan.'

'Ik mag toch wel even op adem komen?'

'Van mij wel.'

'Is er geen eten in huis?'

'Genoeg. Ben je al in de keuken geweest?'

'Je denkt toch niet dat ik loop te snuffelen?'

'Ga maar mee, dan zal ik je het huis laten zien.'

'Voor mij hoeft het niet, ik ben toch zo vertrokken.'

'Kom maar, het is best een leuk huis.'

‘Als je maar niet denkt dat ik blijf. Ik ben toch zo vertrokken...’

Tegen vieren werd er gebeld en toen ik opendeed, schoot er een hond langs mijn benen. Hij liep regelrecht door naar de keuken, sprong op een stoel en vandaar op het aanrecht. Hij likte een paar borden af en er viel een mes op de tegels. Janneke – nog steeds met haar jas aan – glipte bijna geluidloos achter mij langs en greep het dier bij zijn band. ‘Smerige rothond,’ schreeuwde ze, ‘je hebt dat beest laten verhongeren!’

Pas toen zag ik, tegen wie ze het had. Een jongen van een jaar of twintig stond een pas van mij af. ‘Je kan een pak op je donder krijgen,’ zei hij, ‘je hebt zeker nog niet genoeg gehad.’ Janneke greep een bord en hield het dreigend in de lucht. De hond zette zijn voorpoten op het koffiezetapparaat en probeerde zo het bord te bereiken. ‘Ik dacht dat het hier veilig was,’ zei ze tegen mij, ‘maar iedereen kan hier zo binnenkomen.’ Plotseling maakte ze een schijnbeweging en de jongen sprong behendig opzij. Over Jannekes gezicht schoof een triomf. Zonder haar ogen van de jongen af te houden zette ze het bord voor zich op de grond. De hond rukte zich los, sprong van het aanrecht en schoof het bord likkend de keuken door.

De jongen heette Ben. Dat hoorde ik toen Rem de keuken in kwam en zich aan hem voorstelde alsof er niets aan de hand was. Om vier uur was mijn dienst afgelopen en Rem kwam me aflossen. Van Koen, met wie ik samen ‘liep’, had hij al gehoord dat er gedonder was in de keuken.

Janneke begon met hoge stem te schelden. Ze verdomde het nog langer te blijven in die pokkentroep. ‘Maar

Janneke

waar moet ik heen?’ riep ze er steeds tussendoor.

‘Als je dat niet weet,’ zei Rem, ‘dan moet je je snavel houden en gewoon bij ons blijven.’ Tegen Ben zei hij: ‘Als je morgen eens terugkwam, joh, dan zullen we eerst die tante kalmeren.’ Ben draaide zich snuivend om. ‘Dat kan je alleen met een looie pijp,’ zei hij, en zonder zich nog iets van haar gescheld aan te trekken, liep hij met zijn handen in zijn zakken de deur uit. De hond keek van zijn bord op en glipte achter hem aan.

Rem belde me 's avonds op. Janneke wilde eindelijk praten, maar het liefst met een vrouw. Ik weigerde pertinent. ‘Morgen heb ik weer dienst,’ zei ik, ‘zeg haar dat maar. Ik heb geen zin om nu voor haar terug te komen.’

3 DECEMBER

‘Waarom doe je je jas niet uit? Ik vind je verschrikkelijk ongezellig.’

‘Ik zit hier ook niet om het jou gezellig te maken. Ik zit hier omdat ik nergens naartoe kan.’

‘Dat zie ik niet in.’

‘Nou, waar moet ik dan heen?’

‘Waar kom je vandaan?’

‘Van thuis, bij Ben.’

‘En wil je niet terug?’

‘Hij slaat me verrot.’

‘Waarom?’

‘Heeft-ie altijd gedaan. Vroeger sloeg hij zijn moeder en zijn zus, dat is-ie gewend.’

‘Hou je van Ben?’

'Ach, weet ik veel. Ik ben in verwachting maar ik wil er vanaf. De NVSH wil me helpen, zeggen ze.'

'En wat zegt Ben?'

'Die slaat me verrot. Hij wil een huisje en een vrouw en een kind.'

'En jij wil van hem af.'

'Dat zeg ik niet. Ach, weet ik veel.'

'Als je het kind echt niet wilt hebben en het is niet te laat...'

'Het is niet te laat, het is tien weken nu.'

'Dat is bijna te laat.'

'Die hond is van mij, die had hij hier moeten laten.'

'Waar gaat het nou om, om je hond of je kind?'

'Ik wil zelf over mijn leven kunnen beslissen.'

'Over je leven met of zonder Ben?'

'Wat denk je, komt hij nog terug? Ik wil met hem praten.'

'Hier of bij jullie?'

'Nee, hier, als ik hier blijven mag...'

'Voorlopig kun je hier blijven.'

'Kan ik hem opbellen hier?'

'Natuurlijk. Is hij dan thuis?'

'Kan het proberen. Blijf jij erbij, als ik straks met hem praat?'

'Oké, ga dan eerst maar eens bellen.'

'Hé, Yvonne.'

'Ja?'

'Waar kan ik mijn jas eigenlijk kwijt?'

'Gewoon aan de kapstok.'

4 DECEMBER

Bijna tegelijkertijd kwamen Charrie en Gemma binnen.

Gemma, zo op het oog een vrolijke, volkse meid met een prachtig getekende kop die het begin van verleptheid verraadde. Charrie, een nerveuze, fijngebouwde jongen, donker, wasbleek, met ogen als kogelgaten. Vóór hij iets zei, begonnen zijn lippen te trillen en áls hij iets zei, ging dat hakkelend, stotterend en onverstaanbaar zacht.

Hij was met een vriend gevluht uit een kindertehuis. Met een vrachtauto waren ze naar Amsterdam gelift en van daaruit naar ons doorverwezen. De vriend was in de stad blijven hangen, maar hij zou nog wel komen, zei Charrie mij. In ieder geval stonden ze nu op de telex en daarvoor was Charrie nog het meeste bang, want als de politie zijn verblijfplaats kende, zouden ze hem zonder meer ophalen en terugbrengen naar het kindertehuis. Iedere keer als hij het woord 'kindertehuis' uitsprak, bleef hij steken op de k en de h, alsof hij eerst een doodsangst moest verdrijven, voordat er sprake was van verder gaan.

'Goeie god,' zei Gemma, die zich bij ons had gevoegd, 'jij ben me een probleem. Als je je bek niet eens ken gebruiken, vraag ik me af hoe het met de rest van je lichaam staat.' Daarna lachte ze uitbundig en sloeg hem ontwapenend op de rug. Haar rode hennaharen slingerden brutaal om haar heen. 'Maar ik zien je straks wel,' zei ze. 'Ik gaan men eige eerst lekker optutte. De hele dag met een koffer op het station is ook niet alles en in Bel Air hadden ze geen kamers meer, hà, hà. Waar is hier de does? Boven zeker...' En één en al borst, arm en bil deinde ze de kamer uit.

Charrie keek haar sprakeloos na. Zijn nerveuze gezicht

ontspande zich en het leek even of hij zou gaan lachen. 'Hoe heet zij?' vroeg hij.

'Gemma. Ze is vlak voor jou binnengekomen.'

'Zij...?' vroeg hij, alsof hij niet kon geloven dat er voor haar geen plaats in de wereld was.

'Ze zit een beetje moeilijk, maar dat moet je haar zelf maar vragen. Vertel me eerst maar wat van jezelf, als je daar zin in hebt tenminste.'

'Jawel, dat wil ik wel,' zei hij en hij kneep even zijn ogen samen. 'Ik heb dus een echte vader en een echte moeder. Mijn moeder wil me terug hebben, dat wel, maar ze is hertrouwd en ik heb een paar broertjes en ze wonen veel te klein en altijd hebben ze ruzie... Soms belt ze op, dat ik thuis mag komen voor een weekend, maar dat gaat niet altijd door, want dan hebben ze weer ruzie en dan belt ze weer op, dat het niet door kan gaan vanwege die ruzie... Maar mijn moeder wil me terug hebben, dát wel, maar mijn tweede vader niet, en dat kan ik me wel voorstellen, want wat heeft die met mij te maken... En mijn echte vader, die laat niets meer van zich boren. Eerst nog wel hoor, toen zat ik in een ander tehuis, toen kwam die weleens met me lopen. Maar toen ben ik overgeplaatst... Dit is mijn zesde tehuis en volgens mij komt het daardoor. Hij weet gewoon niet waar ik zit. En hij werkt in Duitsland, dus hij kán niet komen. Want als hij zou weten waar of ik zit en als die niet in Duitsland werkte, dan was hij vast gekomen, dat weet ik zeker, maar hij weet niet waar ik zit...'

Hij stopte even en keek me onderzoekend aan. 'Of gelooft u me niet?' vroeg hij.

'Ben je daar bang voor?'

'Ze geloven me namelijk nooit... In het kindertehuis ook, ze denken daar altijd dat je liegt. Kijk, terug ga ik

nooit meer naar dat tehuis, want ik ben nu 16 en ik laat me niet meer opbergen als een hoop ouwe vodden, met alleen maar een weekendje vrij als mijn moeder dat wil. En loodgieter wil ik ook niet gaan worden, dat hebben ze ook zo mooi voor me bedacht. Ik kots van verstopte wc's en wastafels met haren. Ik wil iets met paarden. Mijn échte vader deed ook iets met paarden en dat wil ik ook, iets met paarden...'

'Godverdomme,' zei Gemma, 'die klere does van jullie ken de tering krijgen... Sta ik net helemaal ingezeept met een kop met haren, komt er allenig nog koud water uit. In Bel Air hebben ze dat wel even anders... En jij stinkgozer, voor het geval je niet weet wat Bel Air is, dat is het sjeekste hotel van Den Haag, daar krijg je een kamer mét does en als je toevallig je bikini hebt meegenomen, ken je ook nog gezellig in het zwembad terecht. Lekker pissen met z'n allen. Lekker pissen in het zwembad van Bel Air. Maar voorlopig zit ik met een kou in mijn lijf en als ik zo om me heen kijk, zien ik nou niet direct iemand die me warm ken krijgen... Godverdomme, sta me niet zo aan te gapen, zet niet zo'n saggerijnig smoel, pokkenjong van het k-k-kinderteh-h-huis. Als je soms denkt dat je de enige bent met sores aan je lijf... daar heb ik toch glad schijt aan, jongen. Ik weet niet waar jij zit, maar ik heb kamer nummer negen en je ken beter zo ver mogelijk de gang in verhuizen, want je lijpe smoel staat me niet aan en als je daar iedere keer mee langs mijn kamer moet, dan ken het wel eens wezen dat mij dat knap gaat vervelen en dan geef ik je een hengst waar ze bij jou in dat k-k-kinderteh-h-huis gemalen poppenstront met ui van lusten...'

5 DECEMBER

Voor de tweede maal ben ik naar het ziekenhuis gegaan om Joop op te zoeken. De eerste maal weigerde hij een woord tegen mij te zeggen. Vanmiddag groette hij amicaal toen ik binnenkwam. Ik vertelde hem over Gemma, Charrie en Janneke. Over Ben en de hond, die inmiddels ook hun intrek bij ons hadden genomen. Het meest geïnteresseerd was Joop in de hond. Hij wilde weten of het een 'ras' was en of hij goed luisterde. Zijn verlamde arm had hij in een mitella, waaraan hij voortdurend prutste met zijn andere hand. 'Weet u,' zei hij ineens, 'als ik voor behandeling bij de fysiotherapeut ben, dan doet hij er prikkels door – elektriciteit – en dan kunnen mijn vingers bewegen.'

Een moment zag ik iets van glorie op zijn gezicht, maar met een licht schouderophalen deed hij dat weer teniet. 'Het kan nog wel maanden duren en het is nog niet eens zeker of het in orde komt... Sigaretten rollen met één hand, ik geef het je te doen... en eigenlijk álles... je moet het eens proberen met één hand.' Van een tafeltje naast zich pakte hij zijn shag en gooide die in mijn schoot. 'Hierzo, draai er maar één, om te proberen, want roken mag je hier niet...'

Een minuut of vijf stuntelde ik met het vloeitje en de shag, tot de hele zaak in krummels op de vloer lag. Joop lachte, nam een plukje shag, rolde dat met zijn handpalm over zijn knie en legde het in een vloeitje.

'Gek,' zei hij, 'ik moet ineens denken aan mijn moeder vroeger... Ze had haar hand verbrand, maar in de ijskast had ze spul voor kroketten staan en dat moest en dat zou ze met één hand in koolbladeren rollen. Op het laatst

werd ze zo ongedurig dat ze de hele zaak door de keuken keilde... Jezus, wat zou ze toch hebben, dat mens...'

Met duim, wijs- en middelvinger rolde hij zwiingend en voorzichtig door. Ten slotte likte hij aan het vloeitje en keek naar me op.

'Kwestie van oefenen...' zei hij.

6 DECEMBER

'Maar wat wil je dan?'

Ben: 'Wat ik wil...? Wat ik wil is eigenlijk niks bijzonders, weet je dat. Ik wil gewoon opnieuw beginnen. Eigenlijk moest je gewoon uit je eigen leven kunnen stappen, met in je portefeuille een soort bewijs van goed gedrag, waarmee je dan een huis kan kraken, zodat je je eigen vloerbedekking neer kan leggen en je eigen bed en je keukentje kan vertimmeren tot een aardig woonverblijf, zodat je met je potjes en je pannetjes om je heen en een strijkje blauwe en gele verf je eigen gedoetje voor jezelf kan hebben. Wat ik wil is gewoon zo simpel als het opkomen van de zon, want waarom zou ik eerst gestudeerd moeten wezen, zodat ik bij een makelaar binnen kan stappen, die me in zijn auto langs villa's van drie ton rijdt en die beleefd met mij een borreltje gaat drinken, waarbij die de stukken op tafel gaat leggen, die ik dan met mijn hogebloeddruk-kop moet ondertekenen.

Ik ben niks minder dan de koningin en waarom kan zij dan in een paleis wonen in Soestdijk met een stel lakeien om d'r heen en een recreatieterrein voor d'r lievelingshond, terwijl ik mijn kont nergens kan keren. Heeft zij meer armen dan ik? Heeft zij meer benen dan ik, dat ze zo-